

Załącznik
do uchwały Nr III/19/157/09
Rady Powiatu Ciechanowskiego
z dnia 2 lutego 2009 roku

***PROGRAM BUDOWANIA
LOKALNEGO
SYSTEMU OPIEKI NAD
DZIECKIEM I RODZINĄ
W POWIECIE CIECHANOWSKIM
W LATACH 2009 – 2016***

Ciechanów, styczeń 2009r.

SPIS TREŚCI

Wstęp

I. Diagnoza systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w powiecie ciechanowskim.

1. Ogólna charakterystyka powiatu ciechanowskiego.
2. Charakterystyka klientów pomocy społecznej (mapa najważniejszych problemów społecznych).
3. Opieka nad dzieckiem poza rodziną naturalną:
 - a) rodziny zastępcze,
 - b) Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza Wielofunkcyjna w Gołotczyźnie,
 - c) Ośrodek Adopcyjno- Opiekuńczy w Ciechanowie,
 - d) usamodzielnianie wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych.

II. Cel główny programu.

III. Kierunki działania podejmowane w powiecie ciechanowskim w zakresie rozwiązywania problemów, łagodzenia skutków poszczególnych problemów.

IV. Oczekiwane efekty.

V. Współpraca z instytucjami działającymi w obszarze opieki nad dzieckiem i rodziną.

Podsumowanie

Wstęp

Rodzina uważana jest za naturalną i podstawową komórkę społeczną. Jest jednym z najważniejszych ogniw systemu społecznych wartości. Jako pierwsze środowisko wychowawcze wpływa na osobowość dziecka, jego życie i rozwój. Rodzina jest miejscem, w którym dziecko doświadcza swoich pierwszych kontaktów z otoczeniem, zaczyna poznawać i rozumieć wartości społeczne. Na ich podstawie będzie budować swój własny system norm i zachowań. Rodzina jest podmiotem życia społecznego, a harmonijne współistnienie rodziny i społeczeństwa daje optymalne warunki rozwoju człowieka. Zatem należy dbać o rodzinę, aby zapewnić jej jak najlepsze i prawidłowe funkcjonowanie. Właściwy rozwój emocjonalny i społeczny człowieka zależy w dużej mierze od zaspokojenia podstawowych potrzeb, przede wszystkim potrzeby bezpieczeństwa, przynależności, akceptacji i miłości. Każda z tych potrzeb powinna znajdować swój wyraz w prawidłowo funkcjonującej rodzinie. Nie zawsze jednak taki modelowy przebieg socjalizacji w środowisku jest możliwy. Dlatego zamiast zastępować rodzinę w funkcji opiekuńczo-wychowawczej należy przywrócić jej prawidłowe funkcjonowanie. Rodzina powinna mieć możliwość samodzielnego zmierzenia się ze swymi problemami, co pozwoli zwiększyć jej szansę na właściwe funkcjonowanie w środowisku. Pomoc ta powinna doprowadzić do życiowego usamodzielnienia rodzin i osób poprzez przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych przy wykorzystaniu własnych zasobów. Dlatego też zadaniem pomocy społecznej jest tworzenie zintegrowanego i efektywnego systemu zapobiegania i rozwiązywania problemów społecznych. Realizacja sprawnej polityki prorodzinnej wymaga ścisłej współpracy wielu podmiotów. Pomoc na rzecz rodziny realizowana jest przez jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego, zwłaszcza szczebla gminnego i powiatowego, wspierana przez organizacje pozarządowe. Zbudowanie lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną pozwoli na

sukcesywne wsparcie zewnętrzne rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. System pomocy i wsparcia dziecka oraz rodziny zakłada przede wszystkim koordynację działań wszystkich instytucji i służb zajmujących się ich problemami, pomoc z wykorzystaniem specjalistów i placówek pomocy działających na terenie powiatu, rozbudowę różnych form pomocy oraz określenie form i kierunków pomocy oraz zakresu interwencji w rodzinie.

Działania w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną, regulują następujące akty prawne:

1. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728);
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493);
3. Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 18 października 2004 roku w sprawie rodzin zastępczych (Dz. U. z 2004 r. Nr 233, poz. 2344 ze zm.);
4. Rozporządzenie Ministra Pracy i polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 roku w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych (Dz. U. z 2007 r. Nr 201, poz. 1455);
5. Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2004 roku w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. z 2005 r. Nr 6, poz. 45 ze zm.);
6. Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 30 września 2005 roku w sprawie ośrodków adopcyjno – opiekuńczych (Dz. U. z 2005r. Nr 205, poz. 1701 ze zm.);
7. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ciechanowskim na lata 2006-2016 zatwierdzona uchwałą Rady Powiatu Ciechanowskiego z dnia 25 września 2006 roku.

I. Diagnoza systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w powiecie ciechanowskim

Podstawą wszelkiej działalności praktycznej jest dobra diagnoza czyli rozpoznanie środowiska. Właściwa ocena stanu opieki nad dzieckiem i rodziną oraz określenie kierunków jej rozwoju powinny przyczynić się do oceny poszczególnych instytucji i służb, do wzrostu świadomości osób odpowiedzialnych za opiekę nad dzieckiem oraz do racjonalizacji działań na rzecz dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. Dobra znajomość rzeczywistości opiekuńczo-wychowawczej na danym terenie przyczyni się także do stworzenia pola wymiany doświadczeń i wzmocnienia kompetencji pracowników zaangażowanych w pracę z dzieckiem i rodziną, a tym samym do podniesienia jakości opieki.

1. Ogólna charakterystyka powiatu ciechanowskiego.

W powiecie ciechanowskim zamieszkiwało według stanu na 31 grudnia 2007 r. - 90,6 tys. osób. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym – 57,9 tys. osób, co stanowiło 64,0% ogółu, dzieci i młodzieży do lat 18 było 19,3 tys. osób – 21,3% oraz 13,4 tys. osób w wieku poprodukcyjnym – 14,7%.

Według statystyk Powiatowego Urzędu Pracy w Ciechanowie na koniec grudnia 2007 r. było zarejestrowanych 5.288 osób, w tym 3.366 długotrwale bezrobotnych, a stopa bezrobocia wynosiła – 15,2% (w woj. mazowieckim – 9,2%).

Ponieważ w diagnozie społecznej istotne znaczenie ma rodzina – uważana za najlepsze środowisko wychowawcze dla dzieci - należy poznać jej strukturę w naszym powiecie. Dane takie można uzyskać jedynie podczas Narodowego Spisu Powszechnego, a ostatni przeprowadzono w 2002 r. W powiecie ciechanowskim było 29,6 tys. gospodarstw domowych, w tym 25,3 tys. tzw. gospodarstw domowych rodzinnych, tj. 85,4% ogółu. Wśród tych ostatnich:

20,6 tys. to małżeństwa, tj. 81,6% gospodarstw rodzinnych; 0,3 tys. to związki partnerskie, tj. 1,2% oraz 4,4 tys. rodzin niepełnych, tj. 17,2%. Wśród rodzin dominowały rodziny z dziećmi, których było 19.544, co stanowi 77,2% ogółu (w woj. 75,0%).

Przeciętna liczba dzieci w rodzinach wynosiła - 1,84 i była wyższa niż w województwie - 1,74. Zarówno struktura gospodarstw domowych i rodzin, jak i przeciętna liczba dzieci w rodzinach wskazuje, iż w powiecie ciechanowskim rodzice wychowujący dzieci są bardziej obciążeni, niż w województwie mazowieckim obowiązkami opiekuńczymi. Uwzględniając niższe w powiecie ciechanowskim niż w województwie przeciętne wynagrodzenie oraz wyższy wskaźnik bezrobocia powoduje to jednocześnie nawarstwianie się problemów społecznych i zwiększone zapotrzebowanie na świadczenia społeczne.

2. Charakterystyka klientów pomocy społecznej (mapa najważniejszych problemów społecznych).

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Z informacji własnych oraz prowadzonych opinii o problemach społecznych, a także z rocznych (2007 r.) danych jednostkowych z ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu ciechanowskiego wynika, że najczęstszą przyczyną dysfunkcji wielu rodzin jest:

Bezrobocie

Najliczniejszą grupą rodzin korzystających z pomocy społecznej są rodziny **bezrobotnych**, w szczególności długotrwale pozostający bez pracy. W 2007 r. takich rodzin było 1.738 z 6.552 osobami w tych rodzinach, tj. 48,3% ogółu rodzin korzystających z pomocy. Bezrobocie w powiecie ma największy wpływ od kilku lat na niedostatek wielu rodzin. Brak możliwości zarobkowania to brak

możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb materialnych rodziny i perspektyw życiowych. Jednocześnie należy stwierdzić, że skutki bezrobocia obejmują nie tylko osoby dorosłe, bezpośrednio nim dotknięte, ale także członków ich rodzin. Wyraża się to między innymi stopniowym ograniczaniem konsumpcji, rezygnacji z wielu życiowych potrzeb. Bezrobocie, najczęściej głowy domu oznacza spadek dochodów rodziny lub ich całkowity brak. Wywołuje to poważne zaburzenia w realizacji funkcji ekonomicznej, wychowawczej i emocjonalnej rodziny.

Ubóstwo

Drugą przyczyną korzystania przez rodziny z pomocy społecznej było ubóstwo. Jest to nic innego jak brak dostatecznych środków materialnych do życia, to bieda i niedostatek. Jest to również stan warunków bytowych, który uniemożliwia lub w istotnym stopniu ogranicza realizację podstawowych funkcji życiowych. W 2007 r. rodzin korzystających z tego powodu było 1.713 z 5.798 osobami w tych rodzinach, tj. 47,6% ogółu.

Przyczynami ubóstwa są: bezrobocie, bezdomność, brak wykształcenia, brak komunikacji społecznej, niewłaściwa i niewystarczająca ochrona socjalna, nadmierne zadłużenie rodzin. Dotyka ono więc przede wszystkim rodziny wielodzietne i niepełne. Może ono prowadzić do dziedziczenia złego statusu życiowego, marginalizacji społecznej, a w skrajnych przypadkach wręcz do degradacji biologicznej.

Niepełnosprawność i długotrwała choroba

Jest trzecią pod względem liczebności grupą rodzin korzystających z pomocy społecznej są rodziny, w których żyje **osoba niepełnosprawna** oraz rodziny, gdzie dominującym problemem jest **długotrwała choroba**. W 2007 r. takich rodzin było 1.648 z 4.667 osobami w tych rodzinach, tj. 45,8% ogółu. Zły stan zdrowia jest czynnikiem silnie wpływającym na obniżenie dochodów rodziny,

związanych z koniecznością leczenia i rehabilitacji. Niepełnosprawność w znacznym stopniu wpływa na ograniczenie aktywności zawodowej nie tylko samych niepełnosprawnych, lecz często także członków ich rodzin. Konieczność sprawowania opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny ogranicza, a w wielu wypadkach wyklucza pracę zarobkową.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego

Czwartą, pod względem liczebności grupą osób korzystających z pomocy społecznej są osoby **bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych** i prowadzeniu gospodarstwa domowego. W 2007 r. takich rodzin było 604 z 2.808 osobami w tych rodzinach, tj. 16,8% ogółu. Problem bezradności występuje przede wszystkim w grupie rodzin wielodzietnych i niepełnych, a spowodowany jest głównie bezrobociem, alkoholizmem, brakiem perspektyw życiowych, prawidłowych wzorców wychowawczych, oparcia w środowisku rodzinnym i najbliższym otoczeniu.

Alkoholizm

Mimo, że pod względem liczebności grupa osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na **alkoholizm** jest niewielka – 265 rodzin z 917 osobami, tj. 7,4% - to skutki społeczne są znacznie wyższe. Problem alkoholizmu występuje bowiem przede wszystkim w grupie rodzin wielodzietnych i najczęściej najuboższych. Niepokoi wzrost tego zjawiska wśród kobiet oraz osób młodych do 18 roku życia.

Przemoc w rodzinie

Wśród zagrożeń środowiskowych, coraz powszechniej występuje zjawisko **przemocy w rodzinie**. Jest ono często problemem ukrytym. Jednak w ciągu ostatnich lat liczba osób, które decydują się mówić o przemocy domowej ciągle wzrasta. O zwiększaniu się skali zjawiska przemocy w rodzinie świadczą dane

statystyczne z ośrodków pomocy społecznej. Mimo, że liczebnie grupa osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na przemoc w rodzinie jest niewielka – 51 rodzin z 161 osobami - to skutki społeczne – ze względu przede wszystkim na ofiary przemocy – kobiety i małoletnie dzieci są bardzo wysokie.

Narkomania

Narkomanie jako przyczynę udzielania pomocy wykazał tylko Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciechanowie i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołuminie. Dotyczyła ona 4 rodzin, w których żyło 20 osób.

Są to oficjalne dane, podczas gdy skala tego problemu jest znacznie wyższa. Z badań przeprowadzonych przez Biuro ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Ciechanowie w 2005 r. wśród młodzieży uczącej się na terenie Ciechanowa wynika, że około 30% młodzieży w wieku 13 do 19 lat miało kontakt z narkotykami.

Trudna sytuacja rodzin wielodzietnych i niepełnych

W środowisku rodzin wielodzietnych (troje i więcej dzieci) występuje nagromadzenie całego szeregu problemów społecznych, począwszy od ubóstwa spowodowanego m.in. bezrobociem rodziców, poprzez niejednokrotnie występujący alkoholizm, aż do zachowań przestępczych wśród rodziców, a także wśród dzieci. W 2007 r. rodzin wielodzietnych korzystających z pomocy społecznej było 906 z 5.142 osobami w tych rodzinach. Udział tych rodzin do ogółu rodzin z dziećmi objętych pomocą wynosił ponad 40,1%, podczas gdy udział osób w tych rodzinach wynosił około 52,1%. Rodziny wielodzietne winny być obiektem szczególnej naszej troski, stanowią grupę najbardziej zagrożoną.

Rodziny niepełne również borykają się z wieloma problemami, głównie dotyka je problem złej sytuacji materialno-bytowej. Na osamotnionym rodzicu spoczywa obowiązek zapewnienia i zabezpieczenia podstawowych potrzeb

życiowych. Niejednokrotnie rodzic jest osobą bezrobotną, utrzymuje rodzinę jedynie ze świadczeń rodzinnych, zaliczki alimentacyjnej, bądź alimentów na dzieci. W 2007 r. z pomocy społecznej korzystało 486 rodzin niepełnych, tj. 21,8% ogółu rodzin z dziećmi z 1.671 osobami w tych rodzinach, tj. 16,9% ogółu.

Wykazane powyżej zjawiska były w latach poprzednich oraz w 2007 r. podstawowymi przyczynami dysfunkcjonalności rodzin korzystających z pomocy, pogłębiania się zjawiska ich wykluczenia społecznego oraz marginalizacji.

Dezintegracja rodzin oraz splot i różnorodność problemów tkwiących w rodzinach i poza nimi przyczyniają się do nieprawidłowego ich funkcjonowania, zaniedbań środowiskowych, nie wywiązywania się rodziców ze swoich obowiązków, a co się z tym wiąże - niewydolności opiekuńczo-wychowawczej i sieroctwa społecznego.

Z dalszej analizy danych z 2007 r. wynika, że pracownicy ośrodków pomocy społecznej świadczyli **pracę socjalną**, która jest jednym z podstawowych ich zadań – dla 2.200 rodzin z 5.352 osobami, ale praca ta miała przede wszystkim charakter ratowniczy, sporadycznie prowadzono ją w ramach np. zespołów interdyscyplinarnych. Bo praca socjalna, to pomoc rodzinom i osobom w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych przez wyzwalanie tkwiących w nich samych lub ich otoczeniu sił i możliwości rozwojowych.

Niepokojąca jest natomiast liczba rodzin i osób korzystających na terenie powiatu z poradnictwa specjalistycznego. W 2007 r. objęto nim tylko 91 rodzin z 292 osobami.

Pozostawienie więc rodzin bez fachowego wsparcia i pomocy specjalistycznej powoduje dalszą ich degradację i skutkuje różnymi konsekwencjami, którymi najbardziej zagrożone są dzieci. Powoduje to między

innymi pogłębianie się bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i umieszczenie dziecka poza rodziną naturalną. Konsekwencje wynikające z ww. faktów wymagają stworzenia programów kompensacyjnych, jak również stwarzają pilną potrzebę szybkiego rozwoju różnych form opieki zastępczej. Bardzo istotnymi zagrożeniami, które ujawniają się w obecnym czasie są także problemy edukacyjne, brak dostępu do informacji, poradnictwa i doradztwa. Obserwuje się rosnącą liczbę nieletnich wchodzących w konflikt z prawem, wzrost poziomu agresji i przemocy w środowisku rodzinnym i pozarodzinnym, rozpad lub osłabienie więzi w rodzinie pomiędzy małżonkami lub partnerami. Istotnym wydaje się także, że w powiecie ciechanowskim znaczna grupa dzieci i młodzieży zagrożona jest patologicznym wpływem środowiska rodzinnego, co dezorganizuje jej właściwy rozwój i prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie.

3. Opieka nad dzieckiem poza rodziną naturalną.

a) Rodziny zastępcze

W powiecie ciechanowskim według stanu na dzień 31 grudnia 2008 r. funkcjonowało 76 **rodzin zastępczych**. Wśród tych rodzin 70 są to rodziny spokrewnione z dzieckiem, 5 niespokrewnione oraz jedna rodzina zastępcza zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego. Łącznie przebywało w nich 111 dzieci. Z danych tut. Centrum wynika, iż w okresie ostatnich lat następował stały wzrost liczby rodzin zastępczych zarówno spokrewnionych, jak i nie spokrewnionych oraz zwiększała się liczba dzieci w tych rodzinach. O ile w 2001 r. nie było rodzin zastępczych nie spokrewnionych z dzieckiem, to w 2008 r. było ich już 6, w tym jedna o charakterze pogotowia rodzinnego.

Pozytywne doświadczenie tutejszego Centrum w organizowaniu rodzin zastępczych wskazują na to, że niezbędne jest pozyskiwanie nowych rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem. Przygotowane, zmotywowane, przeszkolone odpowiednio rodziny zastępcze przejmą ciężar opieki nad dziećmi

w sytuacjach, w których rodzice biologiczni czasowo lub na stałe nie są w stanie opiekować się dzieckiem.

b) Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Wielofunkcyjna w Gołotczyźnie

W powiecie ciechanowskim funkcjonuje również **Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Wielofunkcyjna** w Gołotczyźnie, posiadająca 50 miejsc dla dzieci częściowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodziców. Jest to placówka o charakterze wielofunkcyjnym, łącząca działania interwencyjne (10 miejsc) i socjalizacyjne (40 miejsc). Placówka zapewnia dzieciom i młodzieży pozbawionym opieki rodziców całodobową ciągłą lub okresową opiekę i wychowanie do uzyskania pełnoletności.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku w placówce przebywało 50 wychowanków, w tym objętych działaniami interwencyjnymi - 10 i działaniami socjalizacyjnymi – 40. W ciągu 2008 r. wydano 10 decyzji o umieszczeniu w Placówce. Od 2008 r. funkcjonuje w niej grupa usamodzielnienia wychowanków w której przebywa 6 dzieci.

Należy stwierdzić, że umieszczenie dziecka w placówce powoduje koncentrację działań wyłącznie na dziecku, a nie na rodzinie, którą w ten sposób „zwalnia się” na czas nieokreślony z wypełniania funkcji rodzica.

c) Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Ciechanowie

Ośrodek mieści się w Ciechanowie. Jest powiatową jednostką organizacyjną. Do jego głównych zadań należy:

- pozyskiwanie, szkolenie, kwalifikowanie kandydatów na rodziców adopcyjnych i zastępczych
- kwalifikowanie dzieci do zastępczych form wychowania rodzinnego
- dobór rodziny adopcyjnej lub zastępczej właściwej ze względu na potrzeby dziecka

- współpraca z sądami rodzinnymi i innymi instytucjami działającymi na rzecz dziecka
- poradnictwo pedagogiczno – psychologiczne świadczone rodzicom adopcyjnym, zastępczym oraz rodzinom naturalnym dzieci umieszczonych w różnych formach opieki zastępczej
- działalność edukacyjna i upowszechniająca tworzenie rodzin adopcyjnych, zastępczych oraz placówek rodzinnych.

Ośrodek wspólnie z Centrum obejmuje opieką pedagogiczną i psychologiczną zawodową nie spokrewnioną z dzieckiem rodzinę zastępczą o charakterze pogotowia rodzinnego. Ponadto w Ośrodku odbywają się kontakty dzieci umieszczonych w nie spokrewnionych z dzieckiem rodzinach zastępczych z rodzicami biologicznymi.

d) Usamodzielnianie wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych

Pełnoletnia młodzież opuszczająca rodziny zastępcze oraz różne typy placówek opiekuńczo – wychowawczych zostaje objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem poprzez pracę socjalną i poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne, a także pomoc pieniężną na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki i na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

Dla każdego wychowanka opracowywany jest indywidualny program usamodzielnienia i integracji wychowanka ze środowiskiem, w którym ustala się formy i zakres pomocy biorąc pod uwagę sytuację usamodzielnianego wychowanka oraz warunki materialne i socjalne rodziców. Największym problemem z jakim borykają się nasi usamodzielniani wychowankowie to brak odpowiednich warunków mieszkaniowych. Należy więc zabezpieczyć ich potrzeby mieszkaniowe. Młodych ludzi, którzy opuszczają placówkę należy

wyposażyć w liczne umiejętności społeczne, rozwinąć w nich życiową dzielność, siłę przebiccia, wiarę we własne możliwości.

Należy organizować działania wspomagające programowe, mające na celu stworzenie warunków do nabywania samodzielności życiowej. Udany proces usamodzielnienia gwarantuje przede wszystkim osobisty potencjał wychowanka, dzięki któremu będzie on chciał skorzystać z szansy, jaką daje mu m.in. przystąpienie do programu usamodzielnienia.

Według stanu na koniec grudnia 2008 r. procesem usamodzielniania objętych było ogółem 84 wychowanków, w tym 49 z rodzin zastępczych i 35 wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych. Wszyscy Ci wychowankowie kontynuują naukę i przygotowują się do „życia z perspektywami”, do planowania działań i pokonywania trudności. W 2008 roku w ramach projektu współfinansowanego ze Europejskiego Funduszu Społecznego 14 z usamodzielnianych wychowanków uczestniczyło w działaniach mających na celu ich integrację zawodową i społeczną. Działania te będą również kontynuowane w latach następnych.

II. Cel główny programu.

Głównym założeniem Powiatowego Programu Budowania Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną jest zapobieganie kryzysom i narastającym problemom w rodzinach. W tym celu niezbędne jest zbudowanie modelu lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, opartego na zasadach:

- bliżej dziecka- najlepiej w rodzinie,
- wcześniej - zanim narosną problemy,
- krócej – aby nie zdejmować odpowiedzialności rodziców za dziecko
- ekonomicznie – wykorzystując potencjał profesjonalistów.

Celem priorytetowym jest także skoordynowanie działań profilaktyczno-opiekuńczych prowadzonych przez instytucje i organizacje zajmujące się opieką nad dzieckiem i rodziną w powiecie ciechanowskim. Podstawowymi założeniami budowanego systemu pomocy dziecku i rodzinie jest: wsparcie rodziny opierające się na istniejącym potencjale pozytywnym rodziny; rodzice będą lepszymi rodzicami gdy będą mieli możliwość zapewnienia rodzinie bezpiecznej egzystencji; większość rodziców pragnie być dobrymi rodzicami i pragną dobra swoich dzieci; wszystkie rodziny potrzebują różnego rodzaju i różnej intensywności wsparcia zewnętrznego. Na poziomie powiatu w systemie pomocy społecznej powinna znaleźć się szeroka oferta działań opiekuńczych, wychowawczych, terapeutycznych, resocjalizujących oraz w zakresie poradnictwa specjalistycznego, rodzinnego, wychowawczego, dostosowana do specyfiki terenu, problemów tu występujących, sytuacji demograficznej, ekonomicznej i socjalnej mieszkańców. Organizatorem lokalnego systemu pomocy dziecku i rodzinie jest powiatowe centrum pomocy rodzinie, instytucja realizująca zadania z zakresu pomocy społecznej na szczeblu powiatu we współpracy z innymi instytucjami, organizacjami zajmującymi się opieką nad dzieckiem i rodziną w powiecie ciechanowskim.

III. Kierunki działania podejmowane w powiecie ciechanowskim w zakresie rozwiązywania problemów, łagodzenia skutków poszczególnych problemów.

Dotychczasowa praktyka oraz przedstawione dane wskazują jednak, że istniejący obecnie system pomocy dziecku i rodzinie nie zaspokaja w pełni potrzeb i nie zapewnia oczekiwanych zmian. Pomimo działań wielu instytucji i organizacji zajmujących się wspieraniem rodzin i dzieci, zakres udzielanej pomocy jest niewystarczający. Zjawisko bezradności rodziców wobec problemów dzieci (narkomani, agresji, różnego rodzaju subkultur, internetowej

erotyki, itp.), przemoc w rodzinie, skutki powiększającej się emigracji zarobkowej rodziców i powierzania dzieci dziadkom, krewnym lub jednemu z rodziców - powodują konieczność obejmowania rodziny nie tylko kompleksową pomocą i wsparciem, ale przede wszystkim zapobiegania zjawiskom negatywnym. **Głównym kierunkiem działania jest stworzenie wielokierunkowego systemu wspierania rodziny w kryzysie.**

Wielokierunkowe wsparcie rodziny to działanie mające na celu poprawę funkcjonowania rodziny, szczególnie dziecka w tej rodzinie, wpływanie na polepszenie więzi międzyludzkich, kształtowanie prawidłowych więzi rodzinnych, działania profilaktyczne zmierzające do zapobiegania powstawaniu sytuacji kryzysowych.

Zachodzi więc pilna potrzeba opracowania lokalnego programu, w którym należałoby uwzględnić następujące rozwiązania w zakresie tworzenia wielokierunkowego systemu wspierania rodziny w kryzysie:

- Ograniczenie liczby dzieci kierowanych do całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz skrócenie do niezbędnego minimum ich pobytu w instytucjonalnych formach opieki poprzez działania ukierunkowane na pozostawienie dziecka w rodzinie naturalnej;
- Praca z rodziną biologiczną dziecka umieszczonego w placówce opiekuńczo-wychowawczej w celu szybkiego powrotu dziecka do rodziny poprzez: doradztwo w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego, trening umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, rozwój kluczowych kompetencji społecznych i zawodowych dzięki realizacji projektów przez ośrodki pomocy społecznej i Centrum z dofinansowaniem środków z Europejskiego Funduszu Społecznego;
- Ograniczenie liczby rodzin dysfunkcyjnych, będących w sytuacji kryzysowej, bezradnych w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-

wychowawczej, zagrożonych umieszczeniem dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej poprzez objęcie ich wczesną interwencją i poradnictwem specjalistycznym;

- Dalsze promowanie rodzicielstwa zastępczego jako najkorzystniejszego środowiska wychowawczego dla dziecka w przypadku konieczności zapewnienia mu opieki zastępczej - poprzez pozyskiwanie rodzin zastępczych nie spokrewnionych z dzieckiem oraz tworzenie sieci rodzin zawodowych i tworzenie grup wsparcia dla rodzin zastępczych;
- Zintegrowanie, usprawnienie i zintensyfikowanie współpracy wszystkich instytucji i pracowników pomocy społecznej z realizatorami różnych form opieki i pomocy na rzecz dziecka i rodziny, tj. placówek opiekuńczo-wychowawczych, Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego, sądu, policji, placówek oświatowych i ochrony zdrowia oraz organizacji pozarządowych;
- Dalsze monitorowanie sytuacji i problemów rodzin w powiecie.

Na zakończenie należy podkreślić, że najważniejszym zadaniem dla wszystkich służb pomocy społecznej w Powiecie powinna być praca z rodziną w różnorodnych formach środowiskowych bez odrywania dziecka od rodziny.

Pomoc i wsparcie powinno być udzielone przez specjalistów przygotowanych do pracy z rodziną w środowisku lokalnym, a pomoc ta powinna być udzielana z uwzględnieniem prawa dziecka do wychowywania w rodzinie, utrzymywania osobistych kontaktów z rodziną, poszanowania godności, prywatności i podmiotowości dziecka i rodziny.

Proponowane działania to:

- monitorowanie sytuacji i problemów rodzin w powiecie,
- profilaktyka zmierzająca do zapobiegania powstawaniu sytuacji kryzysowych,

- organizowanie pomocy rodzinom wymagającym wsparcia poprzez prowadzenie poradnictwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego i pedagogicznego),
- działania ukierunkowane na pozostawienie dziecka w rodzinie naturalnej lub na szybki powrót do rodziny poprzez pracę z rodziną i dzieckiem,
- propagowanie zastępczego rodzicielstwa jako skutecznego sposobu zapewnienia opieki i wychowania dzieciom pozbawionym oparcia w rodzinie naturalnej poprzez pozyskiwanie rodzin zastępczych nie spokrewnionych z dzieckiem oraz tworzenie sieci rodzin zawodowych i tworzenie grup wsparcia dla rodzin zastępczych,
- tworzenie mieszkań chronionych dla pełnoletnich wychowanków opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze w celu usamodzielnienia życiowego,
- udzielanie wsparcia ofiarom przemocy oraz pomoc w normalizacji sytuacji życiowej poprzez utworzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej - działalność profilaktyczna i ambulatoryjna tj. poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, prawne, psychoterapia, mediacja, konsultacje psychiatryczne i neurologiczne oraz prowadzenie grup wsparcia, samopomocy oraz grup terapeutycznych,
- usprawnienie przepływu informacji o formach wspierania rodzin.

VI. Oczekiwane efekty.

Zreformowany i prawidłowo funkcjonujący wielokierunkowy system wspierania rodziny w kryzysie powinien przynieść następujące efekty:

- Większość dzieci uzyska pomoc, pozostając w rodzinie naturalnej,
- Nastąpi poprawa funkcjonowania rodziny,

- Nastąpi lepszy dobór rodzin zastępczych,
- Do rodzin zastępczych niespokrewnionych będą miały szansę trafić dzieci, które nie mają żadnych możliwości znalezienia opieki wśród krewnych,
- Ograniczona zostanie ilość dzieci kierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- Poprawi się standard opieki i wychowania w placówce opiekuńczo - wychowawczej
- Osoby opuszczające rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze, dzięki realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia, nie będą powracać do systemu pomocy społecznej jako dorośli klienci,
- Wzrośnie zaangażowanie organizacji pozarządowych w zakresie podejmowania działań na rzecz rodziny,
- Nastąpi zmiana w sposobie spostrzegania problemu pomocy dziecku i rodzinie w środowisku lokalnym, ukształtują się postawy zapobiegające kryzysowi rodziny, jak również nastąpi zmiana podejścia do zagadnień dziecka i rodziny pracowników zaangażowanych w proces wspierania rodziny,
- Zbieranie informacji pozwoli zaplanować działania profilaktyczne na lata następne oraz przesłanki do oceny ich skuteczności.

V. Współpraca z instytucjami działającymi w obszarze opieki nad dzieckiem i rodziną.

Współpraca to kluczowe pojęcie w polityce społecznej, dlatego działania na terenie powiatu należy prowadzić w ścisłej współpracy z organizacjami, instytucjami działającymi na rzecz pomocy dziecku i rodzinie. Mają one szerokie rozeznanie w sytuacji rodzin, a także problemów pomocy społecznej.

Chętnie włączają się w nurt życia społecznego powiatu. Diagnozują sytuację warunków życiowych różnych środowisk społecznych i starają się współuczestniczyć w zapobieganiu oraz ograniczaniu negatywnych skutków powstałych w wyniku sytuacji kryzysowych dziecka i rodziny. Wszystkie organizacje i instytucje funkcjonujące w obszarze dziecka i rodziny mogą być prężnym partnerem w rozwiązywaniu problemów społecznych. Partnerstwo i współdziałanie powinny polegać na włączaniu ich w proces diagnozowania potrzeb społecznych, wspólnym planowaniu kierunku zaspakajania tych potrzeb oraz konkretnym współdziałaniu w realizacji zadań na rzecz osoby i rodziny wymagającej pomocy i wsparcia. Stworzenie zintegrowanego systemu pozwoli zwiększyć efektywność działań poszczególnych instytucji.

Realizator: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ciechanowie

Partnerzy: ośrodki pomocy społecznej na terenie powiatu ciechanowskiego, Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Ciechanowie, Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Wielofunkcyjna w Gołotczyźnie, Sąd Rejonowy Wydział Rodzinny i Nieletnich, Prokuratura Rejonowa w Ciechanowie, Komenda Powiatowa Policji w Ciechanowie, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Ciechanowie, Centrum Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Ciechanowie, Szkoły i pedagodzy szkolni, służba zdrowia, organizacje pozarządowe działające w sferze pomocy dziecku i rodzinie.

Podsumowanie

Podstawą do rozwiązywania problemów społecznych jest wsparcie rodziny w odbudowywaniu prawidłowych relacji w rodzinie oraz we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez jej członków. Wsparcie rodziny powinno być w miarę możliwości wczesne i mieć charakter profilaktyczny. Głównym celem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków dla rozwoju dzieci i młodzieży oraz wartości i norm związanych z ich wychowaniem.

Najważniejszymi zadaniami wynikającymi z realizacji programu budowania lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną jest kontynuowanie reformy systemu pomocy dziecku i rodzinie, a szczególności: tworzenie i realizowanie programów profilaktycznych, rozwijanie poradnictwa rodzinnego, wspieranie rodzin dysfunkcyjnych (przed i po umieszczeniu dzieci poza domem), systematyczne monitorowanie losów dziecka umieszczonego poza domem i praca socjalna z jego rodziną, wsparcie działań pracownika socjalnego poradnictwem specjalistycznym, intensyfikacja działań profilaktycznych zapobiegających konieczności podejmowania przez służby społeczne interwencji kryzysowych, koordynacja całości działań wobec dziecka i jego rodziny.

Aby system pomocy dziecku i rodzinie działał sprawnie, ważne jest również zdefiniowanie obszaru pomocy dziecku i rodzinie nie w kategoriach jedynie kosztów, ale dalekosiężnych i opłacalnych dla środowiska lokalnego inwestycji społecznych – inwestycji nastawionych głównie na zapobieganie niepożądanym zmianom, rozwijanie umiejętności rodzicielskich, a w konsekwencji poprawę jakości życia dzieci i rodzin.

W lokalnym systemie działań w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych należy brać pod uwagę również udział innych podmiotów i instytucji. Tak rozumiany program może stanowić pełne, kompleksowe ujęcie systemu wsparcia rodziny.

Program Budowania Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w Powiecie Ciechanowskim ma charakter otwarty i będzie systematycznie aktualizowany w miarę pojawiających się potrzeb.

Opracowali:

Kierownik i Pracownicy

Powiatowego Centrum Pomocy

Rodzinie w Ciechanowie